*Romanoslavica vol. XLVI, nr. 3*

# DEZVĂLUIREA ADEVĂRULUI ÎN PROBLEMA MASACRELOR DE LA KATYŃ

**Ion CONSTANTIN**

The Katyn massacres were one of the 20th century's most tragic experiences, the result of wich was that a large part of the Polish elite was destroyed as dictated by the March 5, 1940 decision of the USSR leadership, at head with Stalin. The road to truth about Katyn was extremely difficult, as the Sovieth authorities, the secret services and the institutions they controlled did their best to wipe away all traces of the crimes and preclude the identification of those who had ordered and performed the assassinations. They concealed, destroyed and faked evidence, denying any clues and facts. Because for a long time, it was not possible in that country to further try to establish the truth, the Polish exiles took over the task. Only after the collapse of the USSR the archives of the former Soviet Union could be actually accessed and the first investigations be made into the crimes of Katyn. Tweenty years after the fall of Communism, many aspects related to the destinies of the Poles killed in the spring of 1940 are still obscure.

**Key words:** Katyn, war crimes

Exemplu al crimelor comise de către regimul sovietic, masacrele de la Katyń reprezintă una dintre cele mai tragice experienţe ale secolului al XX-lea, în urma căreia o mare parte a elitei naţiunii poloneze a fost distrusă. Acest episod, de un dramatism ieşit din comun, din istoria poporului polonez, are ample semnificaţii pentru lumea contemporană. Katyń a rămas întiparit în conştiinţa umanităţii cu aceleaşi litere cu care s-au întiparit Auschwitz, Maidanek, Dachau.

Cunoaşterea adevărului despre masacrele de la Katyń este cu atât mai necesară, cu cât, vreme îndelungată, ele au constituit obiectul unei sistematice mistificări din partea statului sovietic, începând încă din momentul luării a mii de prizonieri polonezi, în toamna anului 1939. Când, în aprilie 1943, germanii au făcut public faptul că în pădurea de la Katyń au fost descoperite scheletele a mii de ofiţeri polonezi, a început o lungă şi diabolică şaradă a minciunilor.

În acelaşi moment a început însă şi lupta pentru ca lumea întreagă să afle că autorităţile sovietice şi N.K.V.D.-ul sunt autorii monstruoaselor masacre de la Katyń.



BDD-A24190 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:22 UTC)

Acestea nu au constituit o acțiune criminală izolată, ci au fost cea mai mare verigă într-un lanț întreg de manifestări ale conducerii staliniste în chestiunea poloneză.

Drumul spre adevăr în problema Katyń a fost unul extrem de dificil, în condițiile în care autoritățile Uniunii Sovietice, serviciile speciale şi instituțiile controlate de acestea au acționat în sensul ştergerii oricăror urme ale crimelor şi al împiedicării descoperirii celor care au ordonat şi executat asasinatele. Au ascuns, au distrus şi au falsificat dovezi, au negat orice indicii şi fapte. În relațiile cu Polonia, dar şi cu reprezentanții coaliției anti-germane, organele de stat sovietice au mers până la şantaj şi minciună, pentru ca problema Katyń-ului să nu ajungă să fie discutată în forurile internaționale.

Guvernul polonez care acționa în exil a fost acuzat de Uniunea Sovietică de colaborare cu Al Treilea Reich. Ca urmare a demersurilor sovietice s-a ajuns la ruperea relațiilor diplomatice, şi aşa tensionate, între Uniunea Sovietică şi Republica Polonă, precum şi la eliminarea acesteia ca stat suveran din rândul statelor aliate.

Nu trebuie omise aici nici cinismul şi ipocrizia Aliaților, care cunoşteau din rapoartele serviciilor secrete împrejurările în care s-au comis crimele, contribuind astfel şi ei la ascunderea lor în fața opiniei publice internaționale.

În această situație, Uniunea Sovietică a continuat (din fericire, fără succes) şi după război acțiunile de a impune, inclusiv în fața Tribunalului Internațional de la Nürnberg, versiunea mincinoasă asupra faptelor. Actul de acuzare împotriva conducătorilor celui de-Al Treilea Reich, citit la 16 octombrie 1946, cuprindea, urmare a concluziei procurorului sovietic, acuzația de asasinare a 11.000 de ofițeri ai Republicii Poloneze în pădurea de la Katyń. În cele din urmă, Tribunalul a adoptat o tactică de „abandon tacit" a problemei, astfel că masacrele de la Katyń nu se regăsesc în sentința finală.

În Polonia de după război, Katyń-ul a fost un subiect interzis, orice referire la acesta fiind considerată un atac la adresa sistemului socialist şi a alianței cu Uniunea Sovietică. Deşi dispărut din istoria oficială poloneză, acest moment tragic nu a putut fi şters din memoria istorică şi a conştiinței naționale poloneze.

În condițiile în care demersurile pentru stabilirea adevărului nu au mai fost posibile în țară, pentru o lungă perioadă de timp, această misiune a fost asumată de exilul polonez. Beneficiind de ample posibilități, comunitatea polonezilor din S.U.A. a reacționat energic încă de la primele dezvăluiri privind asasinarea militarilor şi civililor polonezi în U.R.S.S. Au apărut apoi o serie de lucrări şi studii – la care facem trimiteri în volumul de față – bazate pe analiza relatărilor şi amintirilor adunate în arhivele Institutului „Hoover" de la Stanford şi ale Institutului şi Muzeului „Wladyslaw Sikorski" de la Londra. În 1951, Camera Reprezentanților a numit o comisie specială care să se ocupe de problema Katyń. Materialul doveditor a fost transmis mai departe Adunării Generale a O.N.U. cu scopul de a fi prezentat apoi Tribunalului Internațional de la Haga. De asemenea, Congresul l-a însărcinat pe preşedintele american să sprijine concluzia raportului, care stabilea vina de



**BDD-A24190 © 2010 Editura Universității din București**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:22 UTC)**

necontestat a Uniunii Sovietice pentru masacrele de la Katyń.

Aceste încercări, care marchează drumul către adevăr, au fost boicotate sistematic, prin acțiuni potrivnice puse la cale de agenți ai autorităților sovietice comuniste aproape în întreaga lume. În perioada politicii sovietice de „glasnost" şi „perestroika" s-au întreprins, la nivel oficial, mai multe încercări pentru clarificarea „petelor albe" din istoria relațiilor polono-sovietice. Un demers spectaculos în acest sens a fost numirea, în anii '80, a unei comisii mixte polono-sovietice de istorici, a cărei activitate însă s-a încheiat cu un eşec. În chestiunile principale privind Katyń-ul, mai ales în ceea ce priveşte momentul producerii crimelor şi autorii lor, cele două părți au ajuns la rezultate diferite. Cauza acestui eşec a reprezentat-o, în primul rând, imposibilitatea deschiderii, la data respectivă, a arhivelor secrete sovietice care ar fi putut indica responsabilitatea sistemului sovietic pentru aceste crime. Comisia a fost dizolvată în 1990 şi documentația rezultată din activitatea ei a fost trimisă la Arhiva Documentelor Recente de la Varşovia.

Cărțile şi periodicele publicate clandestin în această perioadă acopereau o largă arie tematică privind îndeosebi starea națiunii din acel moment, dar, înainte de toate, atacau regimul comunist în punctul lui cel mai slab: legitimarea prin trecut. Prin intermediul opoziției democratice a început o bătălie hotărâtă pentru înlăturarea petelor albe din istoria contemporană a țării şi reîntoarcerea la tradițiile marilor personalități şi figuri politice din epoca interbelică a celei de-a II-a Republici Polone. Folosindu-se tipografiile din cadrul celui de-al „doilea circuit" au fost reeditate numeroase lucrări ştiințifice şi memorii publicate de exilul polonez. Martirajul polonez în Răsărit din anii 1939-1945, asasinatele de la Katyń dintre 3 aprilie şi 9 mai 1940, istoria nefalsificată a Armatei Naționale (Armia Krajowa) îndeosebi în partea finală a războiului, răpirea liderilor mişcării clandestine împotriva ocupantului sovietic şi procesul acestora de la Moscova, teroarea aparatului de securitate față de opoziția legală din anii 1945-1947, lupta de rezistență a partizanilor care se opuneau regimului comunist, istoria secretă a R.P. Polone din perioada ocupației (moartea lui Marceli Nowotko) – toate acestea erau teme frecvent abordate în publicațiile clandestine apărute în anii '80. Dintre lucrările istorice apărute ilegal în perioada stării de război menționăm: *Naşterea sistemului puterii (Narodziny systemu władzy)* de Krystyna Kersten şi *Istoria recentă a Poloniei 1918-1980 (Najnowsza historia Polski 1918-1980)* de Andrzej Albert (Wojciech Roszkowski).

Publicațile apărute în clandestinătate în legătură cu episoadele tragice din istoria contemporană a poporului polonez n-au rămas fără urmări asupra politicii promovate de autoritățile regimului, forțând practic inițierea de demersuri oficiale pentru lămurirea unor aspecte dureroase ale relațiilor dintre Polonia şi Uniunea Sovietică. În principal este vorba despre asasinatele de la Katyń şi din alte locuri comise de NKVD împotriva elitei militare şi civile poloneze, în timpul celui de-al doilea război mondial. În noul context apărut după 1985, privind politica URSS de glasnost şi



BDD-A24190 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:22 UTC)

perestroika, Generalul Wojciech Jaruzelski a încercat să-l convingă pe liderul sovietic Mihail Gorbaciov să divulge secretul despre Katyń. În 1987 a fost numită o comisie a ambelor state, formată din istorici de încredere ai partidului, care trebuia să pregătească un raport şi să selecteze unele documente, care ulterior urmau să fie publicate. În fruntea comisiei se aflau, din partea polonă, rectorul Academiei de Ştiinţe Sociale a C.C. al P.M.U.P., prof. Jarema Maciszewski, iar, din partea sovietică, directorul Institutului de Marxism-Leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S., prof. Ghiorghi Smirnov[1]. În primii doi ani de activitate a comisiei nu s-a putut ajunge la o poziţie comună în chestiunea Katyń-ului, în primul rând din cauza modului de a înţelege rostul comisiei de către autorităţile sovietice. Secţia pentru relaţiile cu ţările socialiste a C.C. al P.C.U.S. s-a amestecat sistematic în activitatea comisiei, încercând să controleze şi să-şi impună punctul de vedere în legătură cu cercetarea de fond şi concluziile acesteia.

În cursul vizitei în Polonia, din vara anului 1988, secretarul general al C.C. al P.C.U.S., Mihail Gorbaciov s-a întâlnit, la 14 iulie, cu intelectualii polonezi, la Palatul Regal din Varşovia. Din sală s-au exprimat opinii cu privire la necesitatea renunţării de către U.R.S.S. la poziţia adoptată până atunci în legătură cu responsabilitatea pentru evenimentele întâmplate în anii 1939-1941 şi, în primul rând, faţă de crimele de la Katyń. În declaraţiile făcute cu acest prilej, Gorbaciov a evitat un răspuns tranşant în chestiune, dând totuşi de înţeles că problema este mai complexă decât versiunea sovietică oficială de până atunci. Cenzura poloneză a avut grijă ca întrebările despre crimele de la Katyń – deşi fuseseră auzite de întreaga ţară, graţie transmisiei în direct de către posturile de radio şi televiziune – să nu apară în stenogramele publicate după întâlnire. Cu toate acestea, autorităţile nu au îndrăznit să-l cenzureze şi pe Gorbaciov, ale cărui declaraţii apar în documentul oficial publicat ulterior. Textual, liderul sovietic a afirmat: „Acum, despre exterminarea ofiţerilor polonezi la Katyń. Mulţi oameni în Polonia sunt convinşi că aceasta s-a întâmplat datorită lui Stalin şi Beria. Acum se cercetează în mod minuţios istoria acestei tragedii. Pe baza rezultatelor acestor cercetări se va putea aprecia cât sunt de justificate aceste opinii sau altele“[2]. Aşa cum rezultă din amintirile lui Valentin Falin, consilier al lui Gorbaciov, părintele politicii de glasnost şi perestroika, atunci când a dat asigurări – între alţii, generalului Wojciech Jaruzelski – că nu s-a găsit nici un document care să pună într-o nouă lumină problema crimelor de la Katyń, a mințit cu premeditare. El cunoştea exact conţinutul Pachetului nr. 1, fapt confirmat şi de preşedintele K.G.B.-ului din acea vreme (1988), Vladimir Krucikov[3]. Aceasta nu l-a împiedicat pe Gorbaciov să dea asigurări cu privire la importanţa

[1] Vezi pe larg Jarema Maciszewski, *Wydrzeć prawdę*, Varşovia, 1993; Ghiorghi L. Smirnov, *Uroki minuvšego,* Moscova, 1997. Apud *Katyń. Dokumenty zbrodni*, vol. 4: *Echa Katyńia kwiecień 1943 – marzec 2005,* Varşovia, Direcţia Generală a Arhivelor Statului, 2006, p. 29.

[2] *Inteligencja wobec nowych problemów socjalizmu. Spotkanie Michaiła Gorbaczowa z przedstawicielami polskiej inteligencji*, Varşovia, 1988, p. 89; *Katyń. Dokumenty zbrodni,* vol. 4, p.29.

[3] Valentin Falin, *Politische Erinnerungen)*, München, Editura Droemer Knaur, 1993, p. 414-415.



BDD-A24190 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:22 UTC)

stabilirii adevărului despre crimele de la Katyń şi cerința „grăbirii ritmului cercetărilor, a extragerii datelor celor mai profunde din surse credibile“[1].

În mai 1988, istoricii polonezi membri în comisia pentru cercetarea petelor albe: Jarema Maciszewski, Czesław Madajczyk, Ryszard Nazarewicz şi Marian Wojciechowski au prezentat la acest forum expertize asupra raportului Comisiei Burdenko, dovedind lipsa de probitate şi de fundamentare a celor mai multe dintre concluzii[2]. Cu toate acestea, istoricii sovietici membri ai comisiei nu au obținut aprobarea C.C. al P.C.U.S., nici de a accepta, dar nici de a combate această „versiune canonică“. De fapt, chiar dacă ar fi fost de bună credință, cercetătorii sovietici nu puteau face mare lucru, atât timp cât ei înşişi nu aveau acces la o deplină documentare pe această temă. Interesante în această privință sunt relatările lui Aleksandr Iakovlev, membru al Biroului Politic al C.C.C. al P.C.U.S., care, la vremea respectivă, avea sarcina de a supraveghea lucrările comisiei mixte polono-sovietice. El arăta următoarele:

> Au început căutări plicticoase care trenau. Partea polonă a comisiei mixte făcea presiuni asupra lui G. Smirnov, iar acesta mă suna pe mine şi mă ruga să-l ajut în căutarea documentelor. De fiecare dată mă adresam la rândul meu lui Mihail Sergheevici (Gorbaciov), care, la rugămințile mele repetate răspundea, cu un singur cuvânt: „Căutați”. De mai multe ori, l-am întrebat pe şeful Secției Generale a C.C., Valeri Boldin, responsabil pentru arhivă, unde se pot găsi orice documente despre Katyń. Acesta m-a asigurat că asemenea lucruri la el [în arhivă] nu sunt. Când îmi vorbea, surâdea totuşi cu subînțeles. Această situație a durat destul de mult timp. Deodată, toată această tărăgănare a fost întreruptă. A venit la mine Serghei Stankievici şi a spus că istoricul N.S. Lebedev, lucrând la o documentație referitoare la trupele de escortă, în mod neaşteptat, a descoperit informații despre Katyń[3].

Din documentele găsite de Natalia Lebedeva referitor la trupele de escortă ale N.K.V.D. rezulta fără dubiu că ordinul de escortare a prizonierilor de război a fost dat de Direcția pentru prizonieri de război din cadrul N.K.V.D. al U.R.S.S., a cărei arhivă se găsea într-una dintre cele mai secretizate colecții – Arhivele Speciale ale Departamentului General al Arhivelor de pe lângă Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. În aceste arhive, în afara documentației Direcției pentru Prizonierii de Război, au fost păstrate arhive din Germania, Franța, Polonia, Belgia şi din alte state, fiind capturate de Armata Roşie în timpul celei de-a doua mari conflagrații mondiale, ca „trofee de război“[4].

---

[1] *Pieriestroika i socjalistyczna odnowa – wspólna przepustka w XXI wiek. Wizyta Michaiła Gorbaczowa w Polsce w dniach 11-14 lipca 1988r.*, Varşovia, 1988, p. 87.
[2] *Katyń. Dokumenty zbrodni,* vol. 4, doc. 102, p. 459-472.
[3] *Katyń. Plenniki neobjavlennoj vojny,* seria: *Rossija. XX vek. Dokumenty*, Moscova, 1997, p. 5-6, apud *Katyń. Dokumenty zbrodni,* vol. 4, p. 30.
[4] *Katyń. Dokumenty zbrodni,* vol. 4, p. 30.



BDD-A24190 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:22 UTC)

Despre materialele găsite, Lebedeva l-a informat pe istoricul Iuri Zoria şi pe directorul Institutului de Slavistică şi Balcanistică al Academiei de Ştiinţe al U.R.S.S., Vladimir Volkov, care a făcut apoi demersuri în scopul obţinerii accesului la materialele de arhivă ale Direcţiei care se ocupa de problemele prizonierilor de război, pentru Valentina Parsadanova, membră a comisiei comune de istorici din Uniunea Sovietică şi R.P. Polonă. Înainte de 1989, cei trei istorici au publicat în diverse reviste articole bazate pe noile documente de arhivă descoperite, dar accesul la acestea era posibil doar în baza unei aprobări de la cel mai înalt nivel al autorităţilor sovietice.

O schimbare calitativă de esenţă în domeniul documentării de bază pe tema Katyń-ului, chiar dacă având în principal un caracter indirect, s-a produs abia după publicarea, în 1989, a monografiei lui Czesław Madajczyk[1]. Această lucrare a introdus în circuitul ştiinţific o serie de date importante extrase din documentele provenind din arhiva personală a Reichsführer-ului SS, Heinrich Himmler, a secţiei juridice a Ministerului Afacerilor Externe al celui de-Al Treilea Reich, documentele interne ale Foregn Office-ului referitoare la raportul lui Owen O'Malley, cât şi din materialele legate de şederea la Katyń a secretarului general al Crucii Roşii Poloneze, Kazimierz Skarżyński. Ediţia germană a lucrării menţionate a fost îmbogăţită cu unele materiale din arhivele postsovietice[2].

Un studiu retrospectiv cu privire la stadiul cunoaşterii problematicii Katyń-ului, în perioada premergătoare deschiderii arhivelor din Rusia, a publicat Marek Tarczyński, în numărul inaugural al publicaţiei „Zeszyty Katyńskie" (Caietele Katyń-ului), editate sub auspiciile Comitetului Istoric Independent pentru Cercetarea Crimelor de la Katyń[3].

Chiar dacă demersurile întreprinse pentru lămurirea unor asemenea aspecte complexe, precum cea a masacrelor de la Katyń, nu au putut fi duse până la capăt, multe dintre acestea rămânând neelucidate şi în ziua de azi, este neîndoielnic faptul că, încă din perioada „Solidarităţii", au fost făcuţi paşi importanţi în direcţia aflării adevărului despre aceste evenimente tragice. Toate aceste aspecte reprezintă, în mod implicit, un exemplu elocvent al rolului pe care mişcarea culturală, în cadrul căreia publicaţiile istoriografice clandestine au jucat un anumit rol, l-au avut în lupta împotriva totalitarismului de stânga de tip sovietic.

Abia după destrămarea U.R.S.S. a devenit real accesul la arhivele fostei Uniunii Sovietice şi efectuarea primelor cercetări privind crimele de la Katyń. În primăvara lui 1990, în timpul întâlnirii dintre preşedinţii U.R.S.S. şi Poloniei, lui Wojciech Jaruzelski i-a fost înmânată o mică parte din aceste documente, aşa-numitul „Pachet nr. 1", care cuprindea lista prizonierilor din cele trei lagăre de la Koziolsk, Starobelsk şi Ostaşkov, împuşcaţi în pădurea Katyń, la Harkov şi Kalininsk.

---

[1] Czesław Madajczyk, *Dramat katyński*, Varşovia, 1989.
[2] Idem, *Das Drama von Katyn,* Berlin, Editura Dietz, 1991.
[3] Marek Tarczyński, *Uwagi o stanie badań nad zbrodnią katyńską,* în „Zeszyty Katyńskie", nr. 1: *Katyń: problemy i zagadki*, Varşovia, 1990, p. 45-69; *Katyń. Dokumenty zbrodni,* vol. 4, p. 28.



BDD-A24190 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:22 UTC)

Începând cu anii ’90, soarta ofiţerilor polonezi omorâţi de către N.K.V.D. şi, în sens mai larg, a populaţiei poloneze supuse represiunii în U.R.S.S., a reprezentat subiectul cercetărilor sistematice în arhivele ruseşti. Primele au fost efectuate de Comisia Militară Poloneză a Arhivelor, numită în 1992, care în câţiva ani de cercetări în arhivele ruseşti a studiat şi a realizat copiile xerox a circa 165.000 de file de documente referitoare la desfăşurarea campaniei polono-ruseşti din 1939 şi la soarta prizonierilor de război polonezi în U.R.S.S. Copiile acestor documente se află în prezent în Arhiva Centrală Militară de la Varşovia, fiind editate în patru mari volume, în limbile polonă şi rusă, de către Direcţia Generală a Arhivelor de Stat din Republica Polonă, în colaborare cu Agenţia Federală Rusă pentru Arhive, în anii 1995-2006. Aşa cum rezultă din experienţa specialiştilor care au efectuat investigaţii în arhivele fostei U.R.S.S., cercetarea destinului polonezilor supuşi represiunii pe teritoriul fostei U.R.S.S. este împiedicată de o serie de factori, care decurg atât din caracterul fondurilor de arhive rămase de la organele de securitate sovietice, cât mai ales din restricţiile existente în ceea ce priveşte accesul în unele dintre acestea, care nu sunt nici până azi cunoscute şi descrise în amănunt.

Pe lângă volumele de documente, în ultimii ani au fost publicate mai multe lucrări şi studii de specialitate referitoare la masacrele de la Katyń, în primul rând în Republica Polonă, dar şi în alte ţări. Tema a fost abordată în diverse reuniuni ştiinţifice internaţionale, inclusiv în România, aşa cum am arătat mai înainte. Nu mai puţin, Katyń-ul a constituit subiectul unor remarcabile creaţii artistice, dintre care menţionăm recentul film al celui mai mare regizor polonez din toate timpurile, Andrzej Wajda. Având în mod semnificativ premiera pe data de 17 septembrie 2007 – ziua în care Armata Roşie a atacat Polonia, în 1939 –, filmul realizat de Wajda începe cu o scenă memorabilă, ce exprimă perfect drama poloneză: un lung convoi de refugiaţi polonezi dezorientaţi merg înainte… De undeva, din mulţime, cineva strigă: *„*În spatele nostru sunt nemţii”, iar de altundeva se aude: „În faţă se află sovieticii, care ne-au invadat!*”*. Oamenii, dezorientaţi, încearcă să aleagă încotro să meargă. Ideea este de-a dreptul genială, o metaforă a neputinţei de a fi polonez în acele timpuri sălbatice.

> Aş fi putut să fac un film politic – arăta Andrzej Wajda –, în care să arăt toate tratativele secrete pe subiectul Katyn, să arăt ce atitudine au avut marile puteri faţă de această tragedie. Un film despre cum, după război, polonezii au fost abandonaţi de Aliaţi şi au fost minţiţi o lungă perioadă de timp… Am făcut însă un altfel de film care arată acelaşi adevăr dureros, dar în care eroii nu sunt ofiţeri şi soldaţi, ci femeile acestora, care aşteaptă, chinuitor, întoarcerea soţilor, fraţilor şi a copiilor. Ele trăiesc aşteptând, în fiecare zi, în fiecare minut, ani la rând, fără să abandoneze speranţa că vor deschide într-o zi uşa şi în prag va sta bărbatul pe care îl aşteaptă atât de mult.

Întrebat de unii jurnalişti ruşi de ce ofiţerii şi soldaţii polonezi n-au luptat mai mult, de ce n-au opus rezistenţă şi s-au lăsat luaţi prizonieri şi ucişi…, regizorul a răspuns, cu o voce tristă, dar fermă: „Pentru că nici o minte civilizată nu şi-ar fi putut



**BDD-A24190 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:22 UTC)**

închipui ceea ce a urmat".

Evoluțiile ulterioare din perioada post-comunistă au arătat fără tăgadă faptul că, în pofida imenselor dificultăți, adevărul trebuie să triumfe. El este acuzatorul întregului sistem comunist, a cărui construcție în U.R.S.S. şi în Europa s-a făcut cu prețul a milioane de victime. Suferința popoarelor din Europa de Est în secolul al XX-lea.

În contextul împlinirii în acest an a 70 de ani de la marile masacrele de la Katyń, un subiect care a fost foarte mult timp un tabu, se cuvine comemorarea masacării a mii de polonezi, prizonieri de război, de către serviciile secrete sovietice. Numai în acest fel se poate realiza o condamnare publică a sistemelor totalitare care au afectat destinul umanității. primăvara anului 1940, ca urmare a luptei lor împotriva sistemelor totalitare trebuie cunoscută pentru a ajuta la constituirea unei memorii democratice.



**BDD-A24190 © 2010 Editura Universității din București**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:22 UTC)**